

Prieš vėją nepapūsi

MYKOLAS PALIONIS

Prieš vėją nepapūsi

TRIJŲ AKTŲ KOMEDIJA

Šio veikalų autorius, Mykolas Palionis, yra miręs 1908 m. sausio mėnesį. Mirė būdamas 37 metų amžiaus. Velionis buvo savo laiku vienas įžymesnių Peterburgo lietuvių artistų–mylėtojų. Dalyvaudavo beveik kiekviename lietuvių vaidinime, ar atlikdamas svarbesnes roles¹ bei režisuodamas, ar deklamuodamas eiles, dažnai jo paties parašytas. Besirūpindamas, kad lietuviams scenoje būtų daugiau kas parodo, iš lenkų kalbos išvertė draug su p. K. B — a komedijas: „Dėde atvažiavo“, „Geriau vėliau, negu niekad“ ir „Žilė galvon — velnias vuodegon“. Pastarąją vertė vienas pats. Pagalios sumanė parašyti originalią komediją iš lietuvių ūkininkų gyvenimo. Sumanymas gimė, rodos, 1904 metais. Liuosomis² nuo darbo valandomis (velionis tarnavo Gelžkelių³ ministerijos departamente) pradėjo rašyti komediją, kuriai paskiau davė vardą: „Jau prieš vėją neb'papūsi“. Rašydamas, dailimis paskaitydavo ją savo draugams, ir jiems patariant, šį tą taisydavo. Užbaigęs rašyti komediją, iš juodraščio perrašyti jos nebesuspėjo. Rankraštyje, iš kurio spausdiname, autoriaus ranka rašyta tik pirmojo akto pusė.

VEIKIANČIOS YPATOS⁴

DAUNORAS, viensėdis⁵, turtingas ūkininkas, 50 metų.

BARBORA, jo pati⁶, 38 metų.

JULIJA, jo duktė (pirmosios pačios), 19 metų.

VERONIKA, jo podukra, 17 metų.

RAGAIŠIENĖ, grytelninkė⁷, 65 metų.

ARVIDAS, Daunoro kaimynas, ūkininkas — bajorėlis, našlys, 60 metų.

ANTANAS, jo sūnus, 24 metų.

KATRYTĖ, Arvidų tarnaitė, 25 metų.

I aktas — Daunoro seklyčioje.

II aktas — Ragaišienės gryčioje.

III aktas — Arvido namuose.

¹rolė (sl.) — vaidmuo. [przypis edytorski]

²liuosas — laisvas. [przypis edytorski]

³gelžkelis — geležinkelis. [przypis edytorski]

⁴ypataasmuo. [przypis edytorski]

⁵viensėdis — vienkiemnininkas. [przypis edytorski]

⁶pati — žmona. [przypis edytorski]

⁷grytelninkas — kas teturi grytelę, kampininkas. [przypis edytorski]

I AKTAS

Daunoro seklyčioje

SCENA I. VERONIKA

viena

VERONIKA

ieškodama po stalnyčias⁸

Kur ji būtų dėjusi tas žirkles? Užkišo gal ir pati nežino kur. (*pradžiugus*) Aha! Julės cukierkos⁹! Bus man. (*valgo cukierką, mazgelį įsideda už ančiaus, toliaus beieškodama išima kalendorių*) O gi čia kas do raštai?! (*žiūri prisikišusi*) Kalendorius! (*varto*) Reikia pažiūrėti, koks bus šiandien oras — ar bars mama su patėviu, ar ne?! (*eina prie komodos, atidaro vieną šėpelę¹⁰*).

SCENA 2. VERONIKA IR BARBORA.

BARBORA

įeina besibardamos

Ką tu ten landai? Sakiau, kad žirkles už veidrodėlio ant komodos.

VERONIKA

Ar aš kalta, kad neišgirdau, kaip sakei ar komodoj, ar po komodos, ar ant komodos. Aš ieškau, kame žinau.

BARBORA

Cit, kad nė žodžio daugiau. Kas tai matė: tu jai žodj, o ji tau dešimtj. Kaip matai pasakysiu tėvui — jis tave suvaldys!

VERONIKA

Tevaldo jis savo dukterj, o ne mane. Kas aš jam? Jis neturi tiesos kišti prie manęs pirštų.

BARBORA

Na, na, jau gana bus! Be jokių tiesų! Eik geriaus pažiūrėk, kame tėvas ir paklausk, ar greitai mes važiuosime.

VERONIKA

Sakytum geriaus patėvis!

eina prie durų

BARBORA

sulaiiko VERONIKĄ už rankos

Palauk! O gi čia kas pas tave pūpsos?! Ko čia prisikimšai?

VERONIKA

Da bent ko! Kas gi čia bus daugiau — nieko čia nėra!

BARBORA

Kaip tai nieko? *siekia*, VERONIKA *traukiasi* Duokš — tuoj parodyk!

VERONIKA

nenoromis, užgėdinta išima iš užančiaus mazgelį, tame tarpe įeina DAUNORAS

⁸*stalnyčia* (sl.) — stalčius. [przypis edytorski]

⁹*cukierka* (sl.) — saldainis. [przypis edytorski]

¹⁰*šėpelė* — spintelė. [przypis edytorski]

SCENA 3. TOS PAČIOS IR DAUNORAS

DAUNORAS

įeidamas, tarpduryje

Gerai, gerai, tepk ratus, tuoj važiuosime. *įėjęs, piktai* Na, gi čia kas do varžytinės!? Ko jum pritrūko? Nusitvertumėt bent koki darbą, vadinasi? — Žiūrėkit geriau, kad viskas būtų prirengta¹¹ kelionei.

BARBORA

Mūsų viskas jau padaryta; maišelis su užkanda jau šit senai pritaisytas: įdėjau sviesto, dešros, virtos mėsos, visko užteks, da ir liks.

DAUNORAS

pamėgdžiodamas

Visko tai visko, o druskos gal kaip anądien sakysite — užmiršome. Jau dėkui jums už lašinius be druskos, vadinasi.

BARBORA

Varut, eik paklausk Julės, ar įmezgė druskos...

VERONIKA

Tuoj! *skubiai padeda cukierkas už veidrodžio ant komodos* Bet turbūt užmiršo — ne druska jai rūpi.

išeina

SCENA 4. DAUNORAS IR BARBORA

DAUNORAS

išmetinėdamas¹²

Tat tau ir viskas. Eik paklausk. *juokdamasis* Cha, cha, cha, taip sakant, vadinasi, viskas.

BARBORA

palengvo, raižydamosi

Pakaks jau, bus viskas.

DAUNORAS

pamėgdžiodamas

Viskas, viskas, o pati tai dar lig šiolei, vadinasi, šaltai tebesiraižo. Kaip reiks važiuot, tai tada šokinės. Važiuot, tai važiuot. Į jomarką¹³ visad kuo anksčiau, tuo geriau, ar mainyt, ar parduot. Vedu tat dvejetą: palšokę ir lauksi. — O gal permislįjai¹⁴, gal jau nebevažiuosi?

BARBORA

karštai

Kaip tai nebevažiuosiu?! — Tiek man visokių reikalų! Vienok nėra ko jau taip skubintis — suspėsime. Bėk sijoną persisegsiu ir važiuok.

išeina

SCENA 5. DAUNORAS

DAUNORAS

vienas

Nėra ko sakyt — apskrios gospadinės. Kad neprimintumei, tai ir nevalgęs nekartą paliktumei. Nieko regis nemato, vadinasi.... *po valandėlės* Tikras vargas, kad viskas lieka ant moterų apžiūros. Visi kampai aplūžę — apgriuvę — meška koją nusilaužtų. Vienam

¹¹*prirengta* — čia: parengta, paruošta. [przypis edytorski]

¹²*išmetinėdamas* — čia: priekaištaudamas. [przypis edytorski]

¹³*jomarkas* (lenk.) — prekymetis. [przypis edytorski]

¹⁴*permislįjai* (lenk.) — apsigalvojai [przypis edytorski]

sunku viską apeiti. Joms tik visokios parėdnės¹⁵ terūpi. — Šit, ir šiandien mano poniai ar tai mažai reiks išduoti. Kiek tai ištraukia iš kišenės tie visokie moteriški niekniekiai, net baisu. Kaip buvau palikęs su savo viena Julyte, tai da galėdavau užganėdinti¹⁶ jos reikalus, bet dabar, antrą kartą vedęs ir su pačia užaugusią dukterį parsivedęs, nebežinau, kaip ir išsisukti, vadinasi — tai šio, tai to vis joms reikia. *ušimasto* Daug išlaidų visokių, bet nemažai ir naujų rūpesčių dygsta. Tat, jau ne kartą girdėjau nuo žmonių, kad mano Julytė, vadinasi, įkrito į akį tam šunsnukiui.... Ir pasakoja, kad vakar, nesant man namie, drįso būti čia mano namuose tas, vadinasi, šunimalas¹⁷ — mano priešo Arvido sūnus. Tas senis visad darė man visokius nemalonumus ir pasityčiojimus už mano piršlybas prie jo sesers, užtat dabar aš, kad ne jam, tai jo sūnui atidėkavosiu. Jie dideli ponai, o aš, aš savo kieme irgi, vadinasi, ką noriu, tai ir darysiu. Nėr ko sakyt, pajuto šiltos mėsos šmotą¹⁸, vadinasi, *juokiasi* cha! cha! cha! vadinasi. Ar matei, šunbajori¹⁹, savo ausį, taip ir mano dukterį su jos pasoga²⁰ regėsi. *po valandėlės* Vienok, kaip ne kaip, laikas ir į jomarką. Barzdą reikėtų nusigrandyti. *eina prie komodos, pažiūri į veidrodį, ieško ant komodos, nekantriai* Niekas nepabūva ant vietos, buvau padėjęs čia skustuvą, o dabar jau nebėra. Na, o gi čia kas do mazgas?! *paima mazgelį su cukierkomis, atmezgęs nusistebi* Cukierkos! Iš kur tai?! Aš dejuoju, kad išlaidoms nėr galo, o čia irgi juk pinigai, vadinasi - kam tai atėjo į galvą mėtyt piningus ant tokių niekų?! Jau to gana — toliaus neb galiu kęsti!

meta cukierkas į pastolį

SCENA 6. DAUNORAS IR BARBORA

BARBORA

įeina

Nagi čia ką blaškai?

DAUNORAS

piktai, skubiai vaikščiodamas

Tai, ant ko tu be reikalo mėtai pinigus.

BARBORA

Ant ko čia aš mėtau pinigus be reikalo? *prieina, žiūri į pastolį* Cukierkos! Kame gi tu jas radai?

DAUNORAS

taip pat

Kame buvai padėjusi — ant komodos, vadinasi....

BARBORA

Aš padėjau!? Ant komodos? Parsižegnok, žmogau, pats nežinai ką tauški. Imk tu jas sau ir valgyk.

DAUNORAS

taip pat

Dėkui. — Užteks man, vadinasi, ir tų pipirų, kokius, vadinasi, kasdien turiu nuo jūsų. Nusipirkai, tai ir naudokis.

BARBORA

Aš tau sakau, kad nė matyt jų nemačiau. Gal mergaitės vakar parsinešė iš miestelio. Tuo sužinosiu.

eina prie durų

DAUNORAS

taip pat

¹⁵*parėdnė* — puošnūs drabužiai. [przypis edytorski]

¹⁶*užganėdinti* — patenkinti. [przypis edytorski]

¹⁷*šunimalas* — čia: nenuorama. [przypis edytorski]

¹⁸*šmotas* (lenk.) — gabalas. [przypis edytorski]

¹⁹*šunbajoris* — nusigyvenęs, menkas bajoras. [przypis edytorski]

²⁰*pasoga* (brus.) — ištekančiai dukteriai, seseriai iš tėvų ūkio seniau duodama dalis pinigais, gyvuliais. [przypis edytorski]

Kokia tu, tokios ir tavo dukterys.
ieško skustuvo

BARBORA
tarpduryje

Neužmiršk, kad viena ne mano! *šaukia* Varut, Varut! Eik čia greičiau, tėvas šaukia.

SCENA 7. TIE PATYS VERONIKA IR JULIJA

VERONIKA
jeina

Ko dar prirėkė? Bulvienė išbėgs — jau verda.

BARBORA
Sakyk, kas padėjo ant komodos cukierkas ir kieno jos?

VERONIKA
nuleidus akis
Padėjau aš, o kieno nežinau.

DAUNORAS
piktai
Kaip tai? Tu padėjai ir nežinai kieno, vadinasi!
neramus stovi prie komodos, belsdamas pirštais į jos kampą

JULIJA
įbėgdama
Kas čia darosi! Niekas nežiūri puodų, bulvienė baigia bėgti.

VERONIKA
išbėgdama, suplojus rankomis
Ar aš nesakiau!

SCENA 8. DAUNORAS, BARBORA IR JULIJA.

BARBORA

JULIJAI:

Ką jus čia užsimanėt pirkinėt cukierkas ir blaškyt po kampus. Šit tėvas rado ant komodos.

JULIJA
sugėdinta
Niekas jų nepirko.

BARBORA
Ogi iš kur jos?

JULIJA
taip pat
Vakar Arvidų Antanas, jodamas pro šalį, sustojo atsigerti ir paliko.

BARBORA
Girdi, tėve, cukierkų niekas nepirko, o tik paliko jas Arvidžiukas.

DAUNORAS
piktai
Arvidžiukas!? O ko jis čia lando? Gal savo meilę nori parodyt?! Išvaikysiu aš jums vėjus iš galvos, vadinasi! JULIJAI *grūmodamas pirštu* Atmink, kad aš viską žinau, vadinasi, matau, ir pasakau tai, jog jokio sėbravimo su tais plikbajoriais nedaleisiu. Gana jau jie man įkyrėjo. Ir žiūrėk, kad tu man daugiau su tuom „ponaičiuku” ir jo cukierkomis nesigirtumei, nes aš kantrus, vadinasi, lig laikui. Žinau aš viską, užtat, vadinasi, jeigu išgirsiu da tą pat, tai minėk — išmesiu ir tave podraug su juo ir jo cukierkomis.

JULIJA
nedrąsiai
Aš jo neprašiau.

BARBORA
O kam priėmei?

JULIJA
Juk nemesi pro langą, jei paliko.

DAUNORAS
laikydamas rankoj diržą ir skustuvą, JULIJAI
Gana! Eik atnešk karšto vandens barzdai skusti.

JULIJA
eidama, į šalį
Matyt, tai pamotės pranešimas.
išeina

SCENA 9. DAUNORAS IR BARBORA

DAUNORAS
karštai
Tegul jis dar kartą apsilankys, pakelsiu aš jam tada pirtį, kad gal čiaudės, vadinasi.

BARBORA
Nė tu gituok nė karštinkis. Žmonės kaip žmonės, daigi bajorai, turi turtingus gimines, o kad mergaitė tinka, tai kam kliudyt, tegul susieina ir ima. Kur gi tu jas dėsi? Nelaikysi juk užpečkyje²¹, kolei paliks senoms mergomis. Kad ne viena, tai kita tegul eina, jeigu tinka ir gana. Varutei irgi juk sukako 17 metų.
eina prie komodos

DAUNORAS
statydamas veidrodį ant stalo, piktai
Nors jie ir grafaus, kunigaikščiais, vadinasi, būtų, nevirsiu aš su jais košės. Senis ant tiek man įkėdėjo su savo bajorystėmis, vadinasi, kad negalima to užmiršti; jis visada per daug didžiavosi, dėl to nenoriu aš su jais daugiau jokių reikalų turėti ir susitikti.

BARBORA
Senis tai senis, bet kuom gi vaikas kaltas? Sūnus, kaip matyti, visai geras žmogus: nesišalina nuo kaimynų; iš visko matos — žmogus žmoniškas, tai ir elgimas kitoniškas.
dėsto daigius komodoje

DAUNORAS
piktai
Taip, tegul sau nesišalina, o aš, vadinasi, nenoriu prisileisti. Jie tebesididžiuoja savo gyme²², bet ką reiškia šiandien jų bajorystė? Pliki kulnai, ir gana. Skoloj lig ausų ir vis tik pučiasi, *pamėgdžiodamas* ponias, ponias — rods kasžin kas, vadinasi. ...

SCENA 10. TIE PATYS IR JULIJA

JULIJA
įneša karšto vandens stiklą, nedrąsiai
Juozas klausia, ar greitai važiuosite, sako jau arkliai paėdę ir viskas prirengta.
stato stiklą ant stalo

DAUNORAS
Tuoj, tuoj. Šit apsigrandysiu, užkąsime ir netruksime.
renęiasi skustis

²¹užpečkykis — vieta už krosnies, užkrosnis. [przypis edytorski]

²²gymė — giminė. [przypis edytorski]

BARBORA

Julijai

Renk pusryčius.

JULIJA

lėtai

Jau galima valgyti — į bulvienę įdėjau išnaujos²³ ir užbaldžiau rytikščiu pienu, — pastačiau tik dar truputį praausti.

išeina

DAUNORAS

muilindamas smakrą

Pas mane, vadinasi, jau visad taip: gerai, tai gerai, o ne — tai minėk. Taip ir su tais bajorpalaikiiais! Daviau sau žodį nesėbrauti su jais ir po visam. *pradedą skusti barzdą* Ne tik ką nenoriu mislyt²⁴ apie dukters išdavimą, bet, vadinasi, ir kumelės jiems neparduočiau.

JULIJA

įneša garuojantį bliūdą²⁵, pastato jį ant stalelio prie durų, dėsto šaukštus, neramiai žvalgdamasi.

Jau galima ir valgyt.... Ant karštos bulvienės ir svečių sulaukėm.

BARBORA

Kokių svečių?

JULIJA

Abu Arvidų atkako — negražu tik, niekas neišėjo sutikti.

DAUNORAS

šokdamas iš vietos

Arvidas! Kokie velniai jį čia nešioja! JULIJAI Žiūrėk, ar tikrai jis!

JULIJA

Jis, jis.... Gerai mačiau! *prie lango* Šit riša arklius prie stulpo pagal šulnį.

pasilieka prie lango

DAUNORAS

meta skustuvą

Ge jis pasiuto! Ko jam reikia? Nenoriu aš jo nė matyt! Pasakykit, kad manęs nēr namie.... kad išvažiavau į miestą, kad... kad... neduos nė pavalgyt, nė nieko paveikti *bėga prie durų* Galiu da sutikt! Aha!

šoka pro šalinį langą

BARBORA

nustebusi

Ar jis iš galvos išėjo!? Šokt pro langą su numuilintu snukiu. Dieve mylėk, da galvą gali nususukt. JULIJAI Apkraustyk stalą.

JULIJA

skubiai padeda skustuvą su muiline ant komodos ir toliaus ruošiasi, ARVIDAMS įėjus, stovi prie komodos, tyli

SCENA II. BARBORA, JULIJA, ARVIDAS IR ANTANAS

ARVIDAS

įeina su ANTANU

Tėgul bus pagarbintas.... Labas rytas.

rūpestingai kamšo kaklaryšį, patampo apykaklę, dairosi aplinkui, šypsodamas

BARBORA

Ant amžių.... Netikėti sveteliai, meldžiu sėstis.

²³*išnauja* — dab.: įsnauja, taukai. [przypis edytorski]

²⁴*milyt* (lenk.) — galvoti. [przypis edytorski]

²⁵*bliūdas* (rus.) — dubuo. [przypis edytorski]

ANTANAS

Kaip sveikos mūsų kaimynės!
*sveikina abi moteris, paduodamas ranką; kalbant ARVIDUI su BARBORA, šnibžda su JULIJA
prie komodos, paėmęs į ranką kalendorių.*

ARVIDAS

Dėkui, pandze, mes tik valandėlei su reikalėliu, kurs ir stačioms gali būti atliktas.
pažvelgęs į ANTANĄ, nuduoda nekantrumą

BARBORA

Tamsta, nors ir artimas mūsų kaimynas, bet taip jau niekad nenori užsukti pas mus.
grįžtelėjęs į ANTANĄ Šit Antaniukas, ačiū, tai kas kita....

ANTANAS

O, žinoma, žinoma.... tik aš gal per tankiai, nes tik vakar buvau, o dabar vėl....

ARVIDAS

sumišęs

Su juom kita byla.... Aš gi, aš, pandze.... nė tai per nenorą, o tik taip sau, kaip tai pasakyt, iš seno, pandze.... o po antra nebuvo stataus reikalo.... Šiandien gi, dagirdęs, kad parsiduoda kumelaitė, užsukau, norėdamas ją nusipirkti.... Na, a gi, pandze, gaspadorius kame?

BARBORA

sumišusi

Ne, ne, jis anksti iš ryto išvažiavo jomarkan ir išsivedė arklius.

ARVIDAS

O, tai ir pramiegojome, pandze.... Vakar, kada berniukas pasakė, būčiau galėjęs tikrai nupirkti, bet sūnulis užtikrino, kad suspėsime iš ryto. Taigi mat suspėjome, pandze.... Vienok nēr ko veikt, taip matyt, pandze, likta. O gal da užspėsiu neparduotą — reikia skubintis. Sudiev tamstoms! *nulenkia galvą* Antuk, galim keliaut, jok tu namo, o aš, pandze, skubinsiu į miestą. Prižiūrėk šeiminkus, kad ilgai, pandze, nepoguliautų.

išeina kosėdamas

ANTANAS

Gerai, gerai, tėvel, aš tuojaus einu.

BARBORA

išlydėdama ARVIDĄ

Sudiev, sudiev. Be reikalo Tamsta taip skubiniesi!

išeina paskui ARVIDĄ

SCENA 12. ANTANAS IR JULIJA

ANTANAS

apsidairęs, pažiūri pro langą

Kad tik mano arklys nenusitrauktų.

JULIJA

Nenusitrauks. Bene misliji skubintis?

ANTANAS

Mislyt nemisliju, bet reikėtų, mat nė šiaip, nė taip....

JULIJA

Kas taip?

ANTANAS

Kad aš pasilikau su tavim vienas.

JULIJA

Kodėl?

ANTANAS

Kad mat.... paskui vėl kalbės.... Vakar, tik spėjau sugrįžti, o jau tuoj beveik visi žino.... šneka.

JULIJA

Kalbi tik, kaip mažas. Bijai ko?

ANTANAS

Bijot nieko nebijau, bet....

JULIJA

Ką tai bet, bet. *tempia* ANTANA *prie kėdės*. Štai sėskis ir gana.

ANTANAS

atsisėda ir tuojaus atsistoja

Tu gal ir manai, kad aš noriu išeit... Man tik taip nedrašu.... *apsidairęs, paima jos abi rankas* Ne! Žinai, Julyt, kaip man malonu su tavim pabūt, aš tik nenoriu, kad iš to išeitų da naujas nemalonumas, todėl ir sudiev! *krato jos abi rankas* Žiūrėk, tik būk pas Ragaišienę ant pusdienio — ten pasišnekėsiva²⁶. Sudiev! Žinai juk, kad aš myliu tave be galo!

Eina prie durų, vesdamas JULIJĄ už rankos ir šnibždėdamas jai į ausį.

JULIJA

tarpduryje

Gerai, gerai, sudiev!

uždarius duris, žiūri pro langą

SCENA 13. JULIJA, VERONIKA, BARBORA IR ANTANAS

VERONIKA

įeidama

Gana jau gana, gali da akis pražiūrėt, ilgai bežiūrėdama — jau jo senai nebematyt.

JULIJA

prie lango

O gi kas tau darbo, snargle.... Ką tam tavo liežuviui kliūva.

vėl žiūri prisikišusi prie lango

VERONIKA

Kliūva, nekliūna, o tau balius bus! *linksmi apsisukdama* Kam teks, kam neteks, o tau, striumbi²⁷, bus.... *traukia* JULIJĄ *nuo lango* Taip arti nelįsk prie lango, da gali stiklą išspaust...

JULIJA

piktai

Eik sau nelojus.

BARBORA

įeina su ANTANU, nešdama sūrį rankoje

Ką čia jau taip tamsta skubiniesi, bene kas ten namie dega. Darbai niekur nepabėgs. Štai pasisėdėsime, pašnekėsime, užkąsime.... Kas tai matė, kad kaimynystėje užėjus tuoj aus bėgti, lyg ugnies pasigavus. VERONIKAI O kur gi tu žioplinėji? Nė su svečiais nepasi-sveikinai, nė ko — vis tu slepies nuo žmonių.

ANTANAS

paduodamas VERONIKAI ranką

Gal pana Veronika nenori su manim pasižint...

VERONIKA

Kodėl ne — aš buvau viralinė²⁸ ir nė žinot nežinojau, kad pas mus svečiai.

²⁶*pasišnekėsiva* — sen. forma — pasišnekėsime. [przypis edytorski]

²⁷*striumbis* — kas storas, nerangu. [przypis edytorski]

²⁸*viralinė* — atskiras virtuvės priestatas ar pastatas, vasaros virtuvė. [przypis edytorski]

BARBORA

sudavus ANTANUI per petį

Meldžiu sėstis. VERONIKAI Eik, Varut, atnešk užkandai sviesto, paimk ir peilį su torielka²⁹...

VERONIKA

išeidama

Tuojaus.

BARBORA

O aš gal surasiu ką norint išgert...

išėina

ANTANAS

Kam tai... nereikia, nereikia!... *prieidamas prie JULIJOS* Ko gi tu taip liūdi nusiminus. *paima už rankos*

JULIJA

Ar-gi tu nematai, nesupranti, kad aš viskame apeinama pamotės...

ANTANAS

Ką čia... nēr ko perdaug nusimint... aš tai priešingai labai džiaugiuosi, kad galiu bent kiek ilgiaus pasilikti su tavim. Teisybė, visai to nesitikėjau, kad taip susidės: tik spėjau išeiti į kiemą, kaip ji, pamačius mane iš tolo, skubindama iš klėties su sūriu, pradėjo prašyt grįžt atgal ir verste vertė da pasilikti, nors aš ir be ypatingo prašymo tam su džiaugsmu sutikau...

JULIJA

Aš irgi džiaugiuos, bet man nemalonu, kad ji čia taip sukasi...

BARBORA

įeina su VERONIKA kumščiuodama ją

Štai tuojaus bus galima užkąsti. *stato ant stalo alaus qsoį* Meldžiu tamstą sėstis.

ANTANAS

Dėkui. Bet visai tai be reikalo.

sėdasi, JULIJA pasilieka prie lango

BARBORA

pildama alų

Tai da nuo šv. Onos užsilikęs alutis — meldžiu ragaut. *stumia VERONIKĄ prie stalo* — *ta atsisėda nuošaly* ANTANO Štai ir sūrelio su sviestu mėginkite.

ANTANAS

valgo

Dėkui, dėkui... Bet kodėl panelė Julija nenori su mumis?

BARBORA

Ji paspės, tik tamstą meldžiu kąsti. JULIJAI Eik tu, Julyt, pažiūrėt ugnį pečių, su ugnimi reikia atsargiai, taip daug nelaimių ji padaro per žmonių neatsargumą...

JULIJA

išėina, pažvelgus į ANTANĄ

ANTANAS

Žinoma su ugnimi visai atsitinka. *neramiai apsidairęs* Vienok aš per ilgai užsisėdėjau. *stojasi* Dėkavoju už vaišes. Man jau laikas grįžti.

BARBORA

Už ką čia dėkavot, beveik nieko nekandęs. O skubinti Tamstą, tarsi kas veja.

ANTANAS

Nors rodos, kad skubinu, bet visgi perilgai užsisėdėjau ir ilgiaus pasilikti nebegaliu... Dėkui už viską ir sudiev.

paduoda ranką BARBORAI ir VERONIKAI ir išėina

²⁹torielka (brus.) — lėkštė. [przypis edytorski]

SCENA 14. BARBORA, VERONIKA IR JULIJA

BARBORA

Sudiev, sudiev... prašome neužmiršti, tankiaus³⁰ apsilankant. VERONIKAI O tu, kas tai matė, tyli visą laiką kaip kokia kvailė, nemoki rodos liežuvio apversti.

VERONIKA

Tai ką aš šnekėsiu?

BARBORA

Ką šnekėsi.... Ot, prašytum valgyt, gert.... ir apskritai užimtum ir vaišintum kaip priguli svečią.

JULIJA

įeina

Neilgai svečias ir teviešėjo...

BARBORA

Bene visą dieną jis čia sėdės. O tu gal to norėjai.

JULIJA

Nieko aš nenorėjau ir nenoriu.... tik dyvina³¹ man, kodėl tėtė nenori parduoti jiems kumelaitės. Ar tai ne vis viena nuo ko paimti pinigų.

BARBORA

Paklausk tu jo paties. Matai, kad jis nenori su jais nė susitikti, nė tikt ko, o po antra, tu pati kuo geriausiai žinai visas priežastis.

JULIJA

Kokios gi tai būtų priežastys? Jokių aš nežinau.

BARBORA

Jai tu nenori prisipažinti, tai galiu tau pasakyti, jog mums viskas žinoma ir sakau tau, kad jokie tavo nudavimai nieko negelbės.... Tu viskame kalta. Sakė juk tau tėvas, kad mestumei jį iš galvos, nes nieko iš to nebus.... Aš irgi rūpinsiusi, kad pas mus namie būtų ramumas ir tykumas.

išeina

VERONIKA

eidama prie durų

Ar aš tau nesakiau....

išeina

SCENA 15. JULIJA

JULIJA

viena, griaudžiai

Už ką ji tai vis ant mano galvos krauna... Žinau, kad tai čigonei nieko negana, nebeišsitenka ji čia, kliūvu aš jai; kažin ką pritauzijo tėveliui ir vis tik taikindama geriaus savo dukrelei. Tėvas jai tiki — manęs nė klaust neklausia... *po valandėlės* Kuom gi aš kalta, kad jis mane myli ir aš jį... Nelaiminga aš! Nėr kam užtart, nėr kam pasiskųst. *šluosto ašaras* Bet jis... jis... mane myli ir bus man viskuom. Jis sakė, kad viską pergalės. Šiandien matysimės su juom pas Ragaišienę... pasakysiu aš jam viską.

stovi šniurkėdama

³⁰*tankiaus* — dažniau. [przypis edytorski]

³¹*dyvina* (sl.) — keista. [przypis edytorski]

SCENA 16. DAUNORAS, BARBORA IR JULIJA

DAUNORAS

įeina su BARBORA bardamiesi

Gana, gana jau, vadinasi, pakaks man, visi geri, geriausias gi tas Arvidas — jis ne taip kumelės pirkti, kaip nori savo sūneliui padėti susukti lizdą... Apsirikai, kaimyne! Nenoriu aš bučiuotis su plikbajoriais...

BARBORA

DAUNORUI

Pažiūrėk, tat jau rauda; suprask iš to, kad jai labai rūpi cukierkos...

DAUNORAS

JULIJAI, *riščiai*

Liaukis! Nusitverk kokį norint darbą! Kas tai matė, lyg maža *pamėgdžiodamas* bim.... bim.... bim.... vadinasi.... Bajoriuką pamatė.... Pačios nieko neveikia, sutrukdė ir mane. Vyrus renka! Aš jums išvaikysiu ponaičiukus, pamirkęs viržių.

vaikščioja

BARBORA

JULIJAI

Nunešk tat Ragaišienei jos puodą — padėkavok už vuogas. Geriausiai bus nunešus jai mėsos šmotelį. Paprašyk taipgi, kad pasiskubintų verpti linus....

JULIJA

paėmus puodą nuo suolo

Gal prie mėsos įrišt taipgi minkštą sūrį?

BARBORA

Gerai, rišk. Tik tegul ji da atneša vuogų. Žiūrėk tik, neskaityt ten varnų, grįžk greičiaus.... Kopūstus šiandien reiktų apravėt.

JULIJA

išeina

DAUNORAS

pastovėjęs užsimąstęs, piktai:

Šimts velnių, vadinasi, daryk dabar tu ką darąs... Kaip turiu nuo jų atsiginti?!... Nebevažiuosiu niekur ir gana... Geriaus ką norint namie paveiksiu.

BARBORA

susirūpinus

Kaip tai, kodėl? O aš tiek turėjau reikalų... Norėjau šį, norėjau tą...

DAUNORAS

perkirdamas, piktai:

Taip, taip, vadinasi, kaip regiu net per daug tau užsinorėjo. Užmanei tu tarsi man ant keršto kokius tai pančius su tais, vadinasi... Keli vaisės, užlaikai, o aš, aš, vadinasi, gaspadorius turiu laukti, besislapstydamas už kampų.

BARBORA

O kas tau liepia slapstyti? Kokia dvasia nešioja tave kaip beprotį pro langą?

DAUNORAS

nusijuokdamas, piktai

Cha! cha! cha! vadinasi! Aš beprotis?! Taip!... Ir tai už tai, kad elgiuos kaip man padorumas liepia.

BARBORA

Koks čia padorumas, kada žmogus šoka piestu, pats nežinodamas prieš ką...

DAUNORAS

Kaip tai? Aš nežinau, vadinasi, nematau, nesuprantu?! Ne! Matau aš visus tavo norus, bet vargiai ką iš to regėsi.

BARBORA

Ką gero galima sulaukti nuo žmogaus beširdžio...

DAUNORAS

Žinoma, vadinasi, negaliu aš atverti širdies ir rodyti ypatingą lipšnumą tiems, kurie niekuomet nebuvo mano draugais...

BARBORA

Bet gi, kaip tai pasakyt...

DAUNORAS

Ką nesakyk, ką nemanyk, bet, vadinasi, iš tų šiaudų nebus grūdų.

BARBORA

Kodėl gi ne? Juk, rodos, kad ne viena, tai kita galėtų eiti...

DAUNORAS

perkirsdamas

O gal, jei ne kita, tai tu trečia apsikabintum Arvidui už kaklo.

BARBORA

Kam aš... Tegul eina dukterys...

DAUNORAS

Dukterys... Kieno? Mano... ne! To niekad nedaleisiu.

BARBORA

Kodėl gi? Klausiu tavęs...

DAUNORAS

Nenoriu ir gana! Jai tau tai par daug rūpi, gali sau eiti su savo dukteruke, o mane, vadinasi, palik su mano, taipogi ir pasogą.

BARBORA

Ir labai gerai. Išleisiu sau Veroniką ir bus galas.

DAUNORAS

piktai numodamas ranka

Leisk ir eik pati, tik kad aš nė nežinočiau, vadinasi, pakaks jau man.

uždanga

II AKTAS

Ragaišienės gryčioje

SCENA I. RAGAIŠIENĖ IR JULIJA

RAGAIŠIENĖ

viena, dirba iš linų kuodelį verpimui

O kaipgi nuvargau! Nebemano metams užsidarbuoti duoną verpimu: jau ir pirštai regis ne tie ir akys susilpnėjo. Garbė Dievui, kad nors nevaro iš tos kertelės, kurioj ko ne visą amžių perlindėjau... Kažkas šiandien taip negerai man, lyg pusiau laužia, lyg kas... Geriaus bus pailsėjus. *sėda už stalo, atsidūsta* Štai bent besiilsint užbaigsiu tą rankovę palaikę raukt. *ima siuvinį iš kampo nuo suolo* Bene nuo Šv. Jono blaškosi neužbaigta, o vis nér kada prisėst. *veria adatą, daug kartų nekliudo* Kad tu surūgtum! Kaskart vis pro šalį, tai pro šalį. *vėl bando įvert* Jau turbūt tiek šiandien tepasiseks pasiūt. *meta siuvinį* Nieko nebus. Teriogso sau... Asla irgi da nešluota, o jau geras metas. *pažiūri į langą* Kad jau niekas doras nesiseka, reik nors apsišluot.

eina prie pečiaus, šluoja

JULIJA

įeina

Padėk, Dieve! Ar laukei tamsta manęs?

RAGAIŠIENĖ

Dėkui, dūšyt, kad manęs neužmirštat; taip man vienai sunku, nuobodu...

JULIJA

Aš atnešiau tamstai puodą nuo vuogy, o podraug³² ir mėsytės su sūriu.

paduoda RAGAIŠIENEI ryšelj, puodą pastato ant suolo

RAGAIŠIENĖ

griaudžiai

Dėkavoju žemiausiai, kad mane atmenat. Melsiuos už sveikatybę ir pasisekimus. Su-kalbėsiu amžiną atilį už dūšelę tamstos mamutės, ji mirdama įsakė, kad neištumtų manęs vargšės iš šios pastogės...

JULIJA

Niekas tamstos nestums, gyvensi, kaip gyvenai ant vietos. Ot, manęs tai kažin kas laukia. Nežinau kaip reiks apsversti. Diena po dienos vis eina blogyn prie tos pamotės. Šiandien irgi buvo galvos graužimo, o vis tai už Antaną. Aš tyčia čia atėjau... jis taipgi žadėjo būti šiandien pas tamstą... Turime mes būtinai viską užbaigt.

neramiai dairosi į šalis, žiūrėdama į langą

RAGAIŠIENĖ

Taip, taip, dūšyt, reikia baigt. Matau aš, kad jūs kenčiate. Jis irgi buvo užsukęs pas mane ir žadėjo da atjoti; dejavo, nabagėlis, kad reikia jam slankstyti³³ nežmoniškai po kampus, slepiant meilę. O kad jau nér kaip kitaip, susieikite visad čia pas mane... Aš jus sergėsiu.

JULIJA

Nors tai gal ir negražu, bet ką daryt, kad taip išpuola.

RAGAIŠIENĖ

Teisybė, dūšyt, teisybė, visaip atsitinka.

JULIJA

pradžiugus, žiūrėdama pro langą

Štai ir jis atjojo! Bėgsiu pasitikti.

³²podraug — kartu. [przypis edytorski]

³³slankstyti — slankioti. [przypis edytorski]

išbėga

RAGAIŠIENĖ

Laiminga ta jaunyklė: čia rauda, čia ir vėl linksminasi.
skubiai ruošiasi po grytelę

SCENA 2. ANTANAS, JULIJA IR RAGAIŠIENE

ANTANAS

įeina su JULIJA, vesdamas ją už rankos

Šit ir galim mes dabar ramiai, be jokios baimės ir kliūties pasėdėt, pasišnekėt. *Ragaišienei* Sveika drūta, senute! Priimk svečius į pastogę.

RAGAIŠIENĖ

Ačiū — laiko Dievas. Sėskitės, dūšytės, sėskitės.... Net man linksmiaus jus matant. Laukiau visa širdimi.

atsisėda prie pečiaus, tyli, žiūrėdama su užganėdinimu³⁴

JULIJA

meilingai

Kaip aš troškau tave pamatyt, tai negaliu nė išpasakyt. Sunku būtų viską išreikšti, ką šiandien aš perkenčiau ir perjaučiau.

ANTANAS

linksmai

O aš tai ar be noro čia atsibeldžiau? Skubinau, net arklys sukaito. Taigi dabar sėskimės čia ir pasakok. Na, o pamotė ar nieko nesakė man išjojus, kad aš su tavim buvau pasilikęs?

JULIJA

Kaip nieko!? Ko ji neprikalbėjo ir galop apskundė mane tėveliui, kažin ką išmislydama.

ANTANAS

Kaip tai tėveliui? Juk jo nėra namie.

JULIJA

Palauk. Duok man pradėt. Aš viską pasakysiu — nėr ko man slėpti prieš tave jų pasielgimų ir visų užpuldinėjimų. Kada jūs atkakote, tėvelis buvo namie, tik pasislėpė ir liepė pasakyt, kad jis išvažiuavęs. Aš norėjau tau tuojaus pasakyt, bet bijojau, kad kas neišgirstų.

ANTANAS

Pasislėpė?! Na, jau to tai tikriausiai niekas negalėjo tikėtis!

JULIJA

Ne gana to. Ko jis neprikalbėjo, sužinojęs apie duotas man cukierkas. O paskui stačiai pasakė, kad išvys mane iš namų, jei aš nesiliausiu savo meilėje ir jai neužmiršiu tavęs.

ANTANAS

karštai

Ką?! Išvys! Užmiršt! Aš darodysiu³⁵, kad tave myliu ir jis pirmiaus turės liautis savo atkaklume ir visuose užmanymuose. Jei nesiduos geruoju, tai eisiu kitu keliu, bet užtikrinu tave, jog niekas nesulaikys mano širdies troškimų. Kas gali uždraust man mylėt? Esame liuosi ponai kiekvienas. Noriu, tai ir myliu, nieko nesiklausdamas... O, kaip aš tave myliu! *spaudžia JULIJĄ prie savęs* Ištark tik dar kartą, kad ir tu mane myli, tada aš, neveizint ant nieko, jausiuosi laimingiausiu iš visų sutvėrimų...

JULIJA

Kad aš tave myliu, negali abejoti, tik bijau aš, kad tėvas manęs...

³⁴*užganėdinimas* — pasitenkinimas. [przypis edytorski]

³⁵*darodyti* — įrodyti. [przypis edytorski]

ANTANAS

karštai

Nesibijok nieko! *daužydamas kumščiu krūtinę* Už tos krūtinės, kaip už akmeninės sienos, būk rami... Ir sakyk, ar mane per amžių mylėsi ir ant viso sutiksi...

JULIJA

drąsiai

Taip... dabar aš nieko nesibijau; gerai man čia, kada matau tave šaly, savęs....

ANTANAS

Ot, taip tai kas kita.. Tai ne kokie tai be galo dejavimai, baimės. Saldu man, girdint šį tavo išpažinimą. Neužmiršiu aš ir senutės Ragaišienės už jos mums prilankumą ir pagelbą. Už viską jai atidėkavosiu.

spaudžia JULIJĄ prie savęs, JULIJA glaudžiasi

RAGAIŠIENĖ

Ačiū, ačiū, dūšyte, panaitėli; laiminga ir aš, matydamą jus. Taip mane prie jūsų traukia, jaučiuos rodos jaunesnė ant kokių trisdešimts metų!

JULIJA

gėdingai

Dėkui tamstai, kad priglobei mane mano varge.

RAGAIŠIENĖ

sujudinta

Gal jus, mano sveteliai, kuom pavaišinti? Šit Julytės atnešto sūrelio pamėgintumėt... O gal nors po mažą stikliuką išgertumėt? Yra pas mane likusios nuo krikštynų, ant kurių vysčiau Baulių pirmąjį sūnelį... O rėksnys, tai rėksnys buvo.... Aš matot, dūšytės, visada, jausdama kokį orą, išgeriu po vienintelę... Šiandien irgi kažkas, lyg diegliai surėmė, taip neramu.

pasijudina eiti

ANTANAS

Nereikia, nereikia, pas mus šiandien kuo puikiausias oras.

RAGAIŠIENĖ

Reikia pasistiprinti, niekas juk taip nestiprina, kaip geras virintas šermukšninis gėrimėlis. Tuojaus štai paimsiu iš šėpelės priėngyje.

išeina dejuodama

SCENA 3. ANTANAS IR JULIJA

ANTANAS

Nabagė, sena net braška, bet gera bobutė... *po valandėlės* Ar žinai, Julyt, kaip aš šiandien laimingas!

apkabina JULIJĄ, spaudžia ir ilgai bučiuoja

JULIJA

nedrąsiai

Ganės, Antaniuk.

ANTANAS

laikydamas ją už pečių

Tu mano

JULIJA

O tu mano.

ANTANAS

Aš tavo.

JULIJA

Ir aš tavo.

ANTANAS

Mudu abudu dabar, kaip ir prisiekėm vienas kitam, jog taip per amžių apsikabinę būsime laimingi ir niekad jau nesiskirsime.

JULIJA

Žinoma, niekad... Visad mes būsime drauge.

ANTANAS

laikydamas JULIJĄ už pečių ir žiūrėdamas jai į akis

Nežiūrint į nieką, kada kas išpultų gyvenime. *pasiklausęs* Jau ji grįžta.

ūmai pabučiuoja JULIJĄ ir pradeda vaikščioti

SCENA 4. ANTANAS, JULIJA IR RAGAIŠIENĖ

RAGAIŠIENĖ

įeina su buteliu rankoje

Meldžiu neniekinti, tai labai gerai nuo visko ir nuo vidurėlių.

ANTANAS

Negersim, ne. Gerk tamsta viena. Kitąkart, per mūsų vestuves, visi išgersime.

RAGAIŠIENK

įsipila stikliuką, laikydamą jį rankoje

Po šimtą metų kiekvienam skyrimai! Tai iš viso bus du šimtai! Abu jus, dūšytes, reikia pasveikinti, nes taip jau matyt paties Dievo surėdyta, kad jus mylitės. *Pakelia stikliuką aukštyn.* Žydėkit abu! Būkite laimingi, dūšytės, jūs jaunuoliai, kurių gyslose dar neatšalo kraujas!... O gal išgersite?!...

ANTANAS

Ne, ne! Dėkui!

RAGAIŠIENĖ

Jau kad ne, tai gersiu viena. *išgeria* Būkite svei.... O šita *pakelia butelį* telaukia sau kito laiko.

išeina

SCENA 5. ANTANAS IR JULIJA

ANTANAS

Dar ko aš tau nepasakiau. Jau kad taip tėvas šneka, aš dabar iš pradžios pamėginsiu geruoju, bet jei jis priešintųsi mūsų norams susivienyti, tai tada būk pasirengusi prie visko, nes gal ir reikės mums sauvališkai, be tėvų sutikimo viską padaryt, o gal ir važiuot į kokį miestą. Juk dabar tiek svieto išvažiuoja į miestus ir visi randa sau duoną. Aš irgi juk neblogesnis už kitus, ne berankis koks, galėčiau rasti sau darbą, iš kurio gyventumėm. Dirbčiau aš, dirbčiau per dienas-naktis ir vis tai dėl tavęs. Arba dar galėtumėm važiuoti į Rokiškį pas mano dėdę, kurs ir pernai kvietė mane pas save, kad padėčiau jam jo ūkyje; priimtų jis mus, kaip savo vaikus. Jis vaikų neturi, turtingas ir išmintingas žmogus. Supranta jis gyvenimą kitaip, negu mūsų tėvai. Pas jį nė kerštai, nė bajorystės neturi vietos. Jis žmogus status: visus lygiais skaito, sako visi mes iš to paties molio, užtat ir visi turime būti lygūs. Taip būtų mums gerai, mylėtumės visad...

JULIJA

Neturi niekad abejoti. Visad vienodai tave mylėjau ir mylėsiu. Nežinau tik tikrai, ką ir kaip daryt?...

ANTANAS

Ką te daugis padaryt, reikia tik laukti ir žiūrėt, ką jis toliau kalbės.... Jeigu gi vis bus tas pats, tai ilgiaus nelaukus, paimt ir išeit. Vis viena juk seną ir kvailą sunku perlaužti, pertikrinant jo klaidose.

JULIJA

Bet aš jau gal ir perilgai užtrukau, pamotė vėl ką norint naujo išras; reikia eiti, šiandien dar daržus turėsiu ravėti...

atsistoja

ANTANAS

paima ją už abiejų rankų

Dar paspėsi, kam trumpinti laimės valandas. Su daržais paspėsi — teželia žolės kiau-
lėms ant džiaugsmo ir tavo pamotei ant rūpescio.

bučiuojasi

SCENA 6. ANTANAS, JULIJA IR RAGAIŠIENE.

RAGAIŠIENĖ

įbėga

Dūšyt! Negerai! Kas bus?! Ponas Daunoras atėjo! Štai jau ant kiemelio.

JULIJA

nusigandus

Jėzus Marija! Jis mane užmuš, radęs čia su tavim.

ANTANAS IR RAGAIŠIENĖ

Pasislėpk!

RAGAIŠIENĖ

Štai čia, kertelėj, už verptuvo. JULIJA *pribėga, pasigūžia kampe*; RAGAIŠIENĖ *apdeda ją rūbais, skrebais* Tik nesikrutink ir nekosėk, dūšyt! Kas galėjo spėt, kad jis čia užeis...
Apsaugok, Viešpatie!

ANTANAS

paėmęs qsoť JULIJOS atneštą

O aš nuduosiu vandenį begeriųs.

daunorui įeinant pakelia qsoť prie lūpų ir taip laiko

RAGAIŠIENĖ

Ir gerai — nieko jis nesupras

prieina — prie durų

SCENA 7. DAUNORAS, RAGAIŠIENĖ IR ANTANAS.

DAUNORAS

įeina su lazda rankoje

Ką beveiki, Ragaišiene!? Pamatęs arklį prie tvoros ir aš sustojau, vadinasi, nors joju šit tik ant lazdos.

RAGAIŠIENĖ

Dėkavoju tamstai žemiausiai. Laiko Dievas iš savo malonės ir laiminga, kada aplanko geri žmonės...

DAUNORO *su ANTANU kalbos metu, pažiūredama kampan, vaitoja*

DAUNORAS

Taip, taip... tai ir aš gerų žmonių skaitliun, nors netyčia, vadinasi, pakliuvau.... *patatęs*
ANTANĄ O! Mano kaimynas! Tamsta irgi neaplenki mano Ragaišienės.

ANTANAS

truputį atitraukęs qsoť nuo lūpų

Sustojau vandens atsigerti.

DAUNORAS

šiurkščiai

Bet ar ne per daug ir ar ne per tankiai tamsta stabčioji ir geri? Vakar, kaip pasakoja, pas mane buvai sustojęs, šiandien čia... O jau ko per daug, tai šelauk, vadinasi... Galima dar pradėt raugėt nuo tokio gėrimo per nemier...³⁶

ANTANAS

tebelaikydamas pakėlęs q̇sotį

Ką daryt... Troškina — karštas laikas.

DAUNORAS

Rodavyčiau³⁷ tamstai pamažinti visus savo karščius ir užmanymus.... O taip gi norėjau tamstai pasakyt.... Kas link tamstos lankymosi ir.... ir mano dukters.

ANTANAS

stato q̇sotį

Aš irgi norėjau pasakyt... prašyt... ir džiaugiuosi, kad galop turiu šiandien progą su tamsta matytis...

DAUNORAS

Nesiskubink tamsta... Aš visai nesidžiaugiu iš tamstos landynių ir saldinimo cukierkomis... O po antra, tamstai kaipo „ponui bajorui“ visai nepritinka meilautis prie sodžiaus mergaitės.

ANTANAS

Ale bet, pavelykite man žodį³⁸, išklauskite mane, juk aš irgi turiu širdį ir taip myliu...

DAUNORAS

su ironija

Myliu... nėra ko sakyti, vadinasi... *į šalį* pasoga jaučiu...

ANTANAS

karštai

Meldžiu Tamstą. Visai be reikalo tamsta kliudai čia bajorystę, kuri man visai nerūpi ir apskritai nieko nereiškia gyvenime, o ypač šioje gadynėje³⁹, kada visi pradėjo suprasti, jog tiktai žmogaus išsilavinimas, padorumas ir padėjimas tegali turėt vertę žmonių akyse. Argi kas nemato, nežino, kiek dabar yra kunigų, daktarų ir kitų mokytojų žmonių, kilusių iš prasčiokų, o ne iš kokių ten bajorysčių. Antrą gi atsukus, kuom galiu aš būti kaltas, jei mano tėvas bajoras ir jei jis negali išsiblaivyti iš svajonių apie ponystes⁴⁰. Bus laikas, kada ir jis susipras, jog nė kiek jis ne aukštesnis už kiekvieną paprastą ūkininką, likdamas tamsiu žmogumi ir ardamas tą pačią žemę, kaip ir kiekvienas, kurį jis vadina „chamu“.

DAUNORAS

Užteks jau.... Žinau aš visus tuos pamokslus, meilės ir bajorystės, vadinasi. Pakaks man duonos be jokių garbingų giminysčių. Prašau vien nepaikinti man mergaitės ir gana, vadinasi, kas ne pora, tai ne pora.

ANTANAS

Visi juk esame lygūs žmonės... Visi vienodai jaučiame... visi... visi be jokio skyriaus⁴¹...

DAUNORAS

Tik aš ne visai taip jaučiu, kaip tamsta manai. Paklausk tamsta geriaus savo tėvo, jis irgi tikriausiai tą patį pasakys, nes po viskam, kas man žinoma, nesitikiu, kad jis galėtų pamesti savo didžiavimąsi...

ANTANAS

Prie ko čia tėvas? Juk aš jau nebe mažas, galime šnekėt ir baigt be jo...

³⁶nemier (sl.) — be saiko. [przypis edytorski]

³⁷rodavyčiau (brus.) — patarčiau. [przypis edytorski]

³⁸pavelykite man žodį — suteikite man žodį, duokite tarti žodį. [przypis edytorski]

³⁹gadynė (brus.) — laikas, metas. [przypis edytorski]

⁴⁰ponystė — buvimas ponu, ponavimas. [przypis edytorski]

⁴¹be jokio skyriaus — dab.: be jokio skirtumo. [przypis edytorski]

DAUNORAS

Tai gi baigiu, meldamas tamstą atminti, jog mano žodis yra šventas: ne ir ne! Kad čia kažin kas būtų, vadinasi.

ANTANAS

Ne! aš irgi darodysiu savo ir niekam nepasiseks sulaikyt mano širdį ir jausmus! *sudooda kumščiu per stalą, paima bizūną⁴², eina prie durų* Sudiev! Iki malonaus pasimatymo!
sustoja prie durų

DAUNORAS

rūsčiai

Pamatysiu tave aš čia dar kartą, tai jau ne taip kalbėsiu. RAGAIŠIENEI O tu, Ragaišpalaike, kokias čia užėigas keli? Jei dar ką norint panašų pamatysiu, tai užminkysiu aš tau tokius ragaišius, vadinasi, kad gal tu ne taip dejuosi!

ANTANAS

Meldžiu ne taip šiurkščiai ir be užgavimų; juk apie reikalą galima kalbėti be jokių karščiavimų. Savo reikalu aš pasitikiu padaryti su tamsta priderantį susipratimą. Bet kam skriausti nekaltą senutę?!

DAUNORAS

Rodavyčiau nesikišti ne į savo reikalus ir keliauti iš kur atsidanginai.

ANTANAS

Matyt, kad mes šiandien nesusikalbėsime. Tikiuosi, vienok, kad, metęs karščius ir viską geriaus apsvarstęs, tamsta išvisi, jog labai klysti, taip pasielgdamas. Iki pasimatymo!
išeina

DAUNORAS

Neklystu, kad pinigų užuodi. Keliauk sveikas ir daugiau nesirodyk! RAGAIŠIENEI Vis tai ačiū tau.

SCENA 8. DAUNORAS IR RAGAIŠIENĖ

RAGAIŠIENĖ

susirūpinus

Aš, aš, dūšyt, po nulį, visai čia nekalta.

DAUNORAS

Cit! Kad nė žodžio, vadinasi! Žinau aš tave, visiems tu nori prisitarnauti. Riogso čia užsidariusi ir da veda į pagundinimą, o ko reikia, tai nežiūri. Visa lauko kertė nuganyta. Kokiam šuniui, vadinasi, aš čia tave laikau ir kam čia ta mano gryčia?! Ar tų valkatų bajorpalaikių užėigai?!... Ne! Kaip sau norit, gana bus minti mano tvoras ir laukus visiems šunims čia bemedžiojant, o ypač lipti man ant širdies, vadinasi. Aš tam karštam ponaičiukui užgesinsiu troškimus ir išmieruosiu nugarą, jai da drįs pasigirt man su savo meile. Girdi, boba, šiandien, vadinasi.... *pežvelgęs į užpečkį* O ten kas šlama? Gal paršus gryčioj lakai? Žiūrėk, kad nebūtų smarvės.

RAGAIŠIENĖ

nusigandus

Ne! Ne! Tai turbūt katytė už pečiaus.

DAUNORAS

Popiet ateisi paimti laišką ir nunešti tam dideliam ponui-bajorui Arvidui. Negaliu ilgiau tylėti, parašysiu jam ant keršto apie sūnų. O jau kad parašysiu, tai parašysiu. Retai prisieina man rašyti, bet dabar kad parašysiu, tai bus ko pasiskaityt... Turės iš ko pasidžiaugti.

RAGAIŠIENĖ

Klausau, klausau, ponuli, einu, nors tuojau, einu...

⁴²*bizūnas* (brus., lenk.)— trumpu kotu rimbas, supintas iš dirželių arba virvelių, stirnakojis. [przypis edytorski]

DAUNORAS

Kur tau tuojau?! Aš einu da į laukus, paskui, pagrižęs parašysiu.
išeina; RAGAIŠIENĖ išlydi už durų; JULIJA pakruta

SCENA 9. RAGAIŠIENĖ IR JULIJA

RAGAIŠIENĖ

jeina

Garbė Dievui, ištrūko galva! Tačiau pridrebėjau, net prakaitas išmušė. *prisiartinus prie pasislėpusios* JULIJOS Jau išėjo, dūšyt, kelkis, nuvargai, nabagėle, tiek laiko kniūpsodama susirietus.

nutraukia rūbus

JULIJA

atsistoja; verksmingai

Viešpatie! Kas iš to bus?! Kur aš pasidėsiu?!

RAGAIŠIENĖ

glostydama JULIJOS pečius

Niekis, dūšyt, niekis... Laimė, kad nepamatė. Kada užminė apie paršus, net dvasią man užėmė. Garbė Dievui, viskas gerai nusidavė. Nesibijok, nesirūpink — jis tave išvaduos. Matei juk ir girdėjai, kaip jis tave myli... Bėk dabar, dūšyt, namo.

JULIJA

Bijau, kad kas nepamatytų. Gal da tėvelis nenuėjo?

RAGAIŠIENĖ

pažiūrėjus pro langą

Regis, kad ten kas toli apie kryžkelę eina — mano akys aiškiai nebemato.

JULIJA

pažiūrėjus pro langą

Taip, ten tėvelis. Iš ten nepamatys, bėgsiu pagal upelį...

RAGAIŠIENĖ

Bėk, skubink, pasigūždama už krūmų, tik atsargiai.

JULIJA

prie durų

Tai tamsta eisi šiandien pas Arvidus?

RAGAIŠIENĖ

O kaipgi. Liepė paimti laišką ir nunešt...

JULIJA

Gal jį pamatysi, pasakyk jam viską ir paklausk, ką man daryt ir kada mes su juom pasimatysim.

Išeina.

RAGAIŠIENĖ

išlydėdama

Paklausiu, paklausiu. Dėkui už sūrelį ir mėsytę...

uždaro duris

SCENA 10. RAGAIŠIENĖ

RAGAIŠIENĖ

viena

Aukščiausias Dieve! Kenčia tie vaikeliai! O už ką? Už tėvų nesutikimus. Senai jau žinoma ta byla. Kiek tai nepritauskia svietas⁴³? Po mirčiai Daunorienės, tos šventos moteriškės, visi šaukte šaukė, kad įstūmė ją graban pats jos vyras, kurs savo šykštumu ir

⁴³svietas (sl.) — pasaulis. [przypis edytorski]

aštrumu įvarė ją į ligą. Dieve, duok jai dangaus karalystę! Ji rūpinosi apie mane ir visus varguolius. Dabar jos dukterį matau kenčiant prie medžiaširdžio tėvo, bet neapleis jos Dievas, suteiks Jis jiems laimę, suves jų jaunas mylinčias širdis... Bet kur aš pasidėsiu, jai jos tėvas įpykime išvarys mane iš šios pastogės? !...

SCENA II. RAGAIŠIENĖ IR VERONIKA

VERONIKA

įeina

Tegul bus pagarbintas...

RAGAIŠIENĖ

Ant amžių amžinųjų amen. Ka, dukrele, pasakysi?

VERONIKA

Atbėgau ieškodama Julės. Išėjo nuo pusryčių ir lig šiol negrįžta, o te mama barasi.

RAGAIŠIENĖ

Jau ji senai sugrįžo. Dėkui, atnešė sūrelio ir mėsytės. Pasėdėjo valandėlę ir išėjo... Paskui buvo užėjęs tėvelis, bet jos jau čia nebebuvo.

VERONIKA

Tai ir tėtė buvo čia pas tamstą?

RAGAIŠIENĖ

Buvo užsukęs, eidamas į laukus.

VERONIKA

Tai mes turbūt prasilenkėm su ja; aš ėjau keliu, per lauką.

RAGAIŠIENĖ

Žinoma, kad eidama keliu negalėjai jos sutikti, nes ji sakė, kad eisiant taku palei upelį.

VERONIKA

Tai reik ir man grįžti. Gal jau visi parėjo pietums. Sudiev!

išeina

RAGAIŠIENĖ

viena

Seka ją, nabagėlę, pamotė, skaito⁴⁴ jos žingsnius.

uždanga

⁴⁴skaito – čia: skaičiuoja. [przypis edytorski]

III. AKTAS

Arvido namuose

SCENA I. ANTANAS, KATRYTĖ IR RAGAIŠIENĖ

ANTANAS

vienas

Kaip sau nori. Negaliu to niekaip suprast! Viskame sutinku vien tik nepasisekimus: kur pasisuksiu, ką užmanysiu — vis ne taip, kaip nori. Šiandien irgi, kad jį velniai, tą Daunorą! Jau, jau, rodos, viskas gerai susidėjo, o čia atneša jį velniai... Lyg tyčia visad taip. Taip pernai, kada su Onyte viską kuo geriausiai sutaikiau, apserga dėdė. Išvažiuoju pas jį, o čia griebia ją velniai — išteka ir po visam. Paskui tik ir juokiasi visi, beerzindami: „Tatai tai ir išrovė grybą iš panosės!” Ilgai turėjau klausytis visokių pasityčiojimų... Bet negana to, dabar vėl su Jolyte kiek privargau, o vis tiek gero: tėvas kala savo, o tas velnias vėl savo. Nors prapulk. Tėvas užmanė apipačiuoti⁴⁵ mane su pana, kaip jis vadina, gerų namų, geros kilties, turtinga, ir pradėjo kalti man tą seną ilganosę Maugirdų Marę... Vakar taipogi minėjo apie tai; nutylėjau, vienok, kaip matau, vis nemeta savo užmanymų, nes šiandien iš ryto vėl ėmėsi prikalbinėti, aiškindamas, kad būtų gerai... Dabar jau aiškiai matau, kad tylėdamas nieko gero nesulauksiu. Viskas taip susidėjo, jog būtinai pagrįžus tėvui, turiu jam pasakyti, kad aš myliu kitą, dėl kurios parangus esmi⁴⁶ ant visko

KATRYTĖ

įeina

Ragaišienė iš Pilviškių atnešė laišką.

ANTANAS

O kame gi laiškas?

KATRYTĖ

Ji sako, kad reikalingajai pačiai paduoti.

ANTANAS

Šauk ją čia.

KATRYTĖ

Klausau.

išeina

ANTANAS

Ji man rašo, žinau, kad nieko malonaus nepraneš, bet visgi nieko saldesnio nėra, kaip matyt jos rašytą laišką ir būti tikru, kad ji mane myli.

SCENA 2. ANTANAS IR RAGAIŠIENĖ

RAGAIŠIENĖ

įeina

Tegul bus pagarbintas...

ANTANAS

nekantriai

Gerai, gerai...Kame laiškas?

RAGAIŠIENĖ

Gi šit. *išvynioja laišką iš skepetos ir paduoda* Prisakė paduot tamstos tėtušiui į rankas....

ANTANAS

žiūri su nusistebėjimu į laišką

⁴⁵*apipačiuoti* — suvesdinti. [przypis edytorski]

⁴⁶*esmi* — den. Forma nuo esu. [przypis edytorski]

Tai ne jos ranka! Kas tą rašė?

RAGAIŠIENĖ

Parašė jis pats, mano geradarys ir užlaikytojas ponas Daunoras tamstos tėveliui apie...

ANTANAS

su nusistebejimu

Mano tėvui!? *skaito adresą* Taip, taip... Gerai... bet ką gi jis jam rašo?
užsimąsto

RAGAIŠIENĖ

Aš, dūšyt, skaityt nemoku... O kad ir mokėčiau, ta vis tiek užlipdyto laiško perskaityt negalėčiau...

ANTANAS

užsimąstęs

Gerai... hm... *pakelia laišką prieš langą, žiūri* Tai niekis, tebūk sau! *meta laišką ant stalo* Paliksiu iki sugriš tėvas. RAGAIŠIENEI Ogi ji... ji Julytė ar nieko nepa... nesakė?

RAGAIŠIENĖ

Kaip nesakys. Sakė, kad ji kenčia ne išpasakytai. Su ašaromis akyse išpažino, kad vis tai dėl meilės...

ANTANAS

nekantriai

Na, o daugiau ką?

RAGAIŠIENĖ

Daugiau? Daugiau, taip daug man visko pasakė, kad iš to daugumo...

ANTANAS

perkirdamas

Nieko nebeliko pasakyt...

RAGAIŠIENĖ

Kaip neliko. Ji sakė da, kad norėtų kuo greičiausiai pasimatyti ir viską pabaigti...

ANTANAS

Ką pabaigt? Kaip pabaigt? Gal ji jau nusigando neišmintingo tėvo.

RAGAIŠIENĖ

Aš to nežinau, dūšyt.

ANTANAS

Taigi žinok ir pasakyk jai, jog aš nenoriu jokio kito galo, kaip tik, kad mes ant visados pasiliktume drauge... Nors nežinau, ką jis ten rašo *parodo j laišką*, vienok po to visko, ką teko šiandien išklaust, galima tikėtis, kad nieko geistino! Pasakyk todėl jai, kada eisi pas Daunorą šiandien karvių milžti, kad ji kaip norint išspruktų šį vakarą iš namų ir ateitų pas tamstą. Aš ten būsiu saulei nusileidus ir mes sutarsime viską.

RAGAIŠIENĖ

su nusistebejimu

Pas mane? O jei vėl užtiks?

ANTANAS

Taigi man! Jau ir nusigandai. Nesibijok, nieko nebus, aš atsakysiu už viską. Dabar gi skubink pas juos ir pasistenk jai pranešti.

RAGAIŠIENĖ

Klausau, bėgu, dūšyt.

ANTANAS

Bet... palauk! Gali vėl ką užmiršti; aš geriaus parašysiu jai kelis žodžius.
ieško plunksnos

RAGAIŠIENĖ

Nagi, nagi....

susirūpinus sustoja prie durų, truputį pastovėjęs išeina pamažėlio pro duris

ANTANAS

pamatęs juos išeinant, šoka prie durų

Palauk! Ar apkvaišai?! Štai nuneši laišką, ot tuoj, tuoj... tik rasiu rašalą ir kaip matai parašysiu.

RAGAIŠIENĖ

Nagi, dūšyt.... O man pasirodė, kad kitą syk...

ANTANAS

Kam atidėt kitam kartui, ką galima dabar. Štai tuojaus, tik rašalas kažin kur? Ten pas tėvą turi būti. *bėga į šalines duris, išsineša popierių ir rašalą* Tuojaus, tuojaus.

sėda ir rašo, šluostydamas plunksną į plaukus

RAGAIŠIENĖ

O jeigu paties Daunoro nerasčiau, tai kam turiu paduot laišką?

ANTANAS

sudėdamas keturlinkai popierių

Ir vėl savo! Nė kokiame Daunorui, tik jo dukteriai Julijai aš rašau ir jai tik paduok, niekam nematant.

Paduoda laišką.

RAGAIŠIENĖ

Aa! Dabar tikrai supratau, kad atsakymą reikia paduot Julytei.

Eina prie durų.

ANTANAS

Taip, taip... tik atsargiai.

RAGAIŠIENĖ

Gerai, dūšyt. Šit už ančiaus užsikišiu. Sudiev!

išeina

SCENA 3. ANTANAS

ANTANAS

vienas

Vargas su tomis bobomis, o ypač su senomis. Tu jai viena, o ji tau kitą ir susikalbėt negalima. *po valandėlės* Ir taip su Dievo pagalba šiandien gal jau kaip norint suvesiu galus visų nemalonumų ir pasieksiu pradžią taip senai laukiamos laimės... *sėda krasėn*⁴⁷ Sunku, bet nėra kas daryt, reikia laukti. Kolei gi kas, gerai būtų iš laiko⁴⁸ prisirengti.

mostelėjęs ranka, išeina pro šalines duris

SCENA 4. KATRYTE IR ARVIDAS

KAIRYTĖ

įeina pamažėliu

Kažin kur vėl iškeliavo su savo nepabaigtais reikalais ir lakstymais

prieina prie stalo ir vėl grįžta, tarpduryje sutinka ARVIDĄ

ARVIDAS

įeina stenėdamas su dviem ryšiuokais

Pasakyk, pandze, kad arkliui, pakol atvės, ne duotų gert. KATRYTĖ *išeina*, ARVIDAS *meta ryšiuokus ant stalo, kepurę ant kėdės, sėdasi už stalo* Šunes mane nešiojo šiandien iš namų; nieko nepadariau, tik pavargau ir keletą auksinų be reikalo turėjau išleisti. Dagi

⁴⁷*krasėn* — į krasę, t.y. į krėslą, kėdę. [przypis edytorski]

⁴⁸*iš laiko* (lenk.) — iš anksto. [przypis edytorski]

tie smarvės žydai ir tas chamas Kaplys, pandze, padarė nemalonumą, primindami skolą. *po valandėlės* Kada ir iš kur gausiu visiems susimokėti?! Ot, kad bent sūnelis būtų kaip žmonių vaikai, tai ką, tada bepig būtų man senatvėje... Paimtų gerą pasogą, išsimokėtumėm skolas, da gal kas ir liktų. *pamato laišką, paėmęs skaito adresą* Jo Mylistai.... Nagi kas čia galėtų būti?! *plėšia konvertą⁴⁹, paima iš stalnyčios akinius, užsideda* Jau tik iš lietuvių: ko antrašo, pandze, matyt, kad koks norint chamas rašo.... O gal brolis Benediktas ką norint praneša iš Rokiškio. Jis juk taip mėgsta ir skaityt, ir rašyt. Ne kartą jau jis, užsiėmęs tais raštais ir visokiais kalendoriais su spėjimais apie orą, supūdė, pandze, javus ir šieną. Tuose kalendoriuose, tai vis lyg tyčia, viskas išcina atžagariai⁵⁰: kada rodo lietuvių — gražus oras, o buriant giedrą — lietus kelias dienas. Na, bet ką gi jis čia išgalvojo?... *skaito* „Tegul bus pagarbintas... su atsakymu ant amžių amžinųjų, amen. Mielas kaimyne“ *nusistebi* Jau čia ne brolis... bet kieno aš, pandze, kaimynas?! Turiu kaimynę, našlę poniją, pandze, poniją, kaip ją.... Pra... Pše... Pšy... byševskienę. Vienok ką ji man rašytų? Negut apie laukugalės⁵¹ užtvėrimą! *užsimąsto* Hm! Beje, turiu kaimyną tą chamą Daunorą, bet nejaugi jis apie savo kumelės pardavimą praneštų?! *skaito toliaus* „Jeigu tamsta nesulaikysi savo sūnelio nuo svetimų laukų drimbimo, tvorų minimo ir po nereikalingus kampus landymo su jo medžionėmis ir meile, tai aš, vadinasi, pasimirkęs viržių ištaisysiu jam bajorišką nugarą ir da paduosiu sūdan⁵². O dabar pasilieku sveikas Juozas“ *karštai* Juozas, Juozas?! Kas tai būtų?! Ar ne tas chamas Daunoras, pandze?!.... Reikia paklausti Katrytės.

eina prie durų, šalinėse duryse pasirodo ANTANAS

SCENA 5. ARVIDAS IR ANTANAS

ANTANAS

O, tai ir tėvo parvažiuota.

ARVIDAS

A! Ir tu namie?! Nagi ką čia stovinėji per dieną nieko neveikdamas?! Pavargai! Štai tavo darbai! *kiša prie nosies laišką* Kuom vardu tavo giriamasis ūkininkas tas chamas Daunoras?

ANTANAS

Kam tai tėvui prirėikė?

ARVIDAS

Štai atsiuntė jis tau pasveikinimą, pasiilgo matyt. Bet kaip jo vardas?

ANTANAS

Juozapas...

ARVIDAS

Juozas, chamas. Koks ten da Juozapas. Štai skaityk! *meta jam laišką, nusisuka rūščiai* Po šimtais, pandze....

ANTANAS

paima laišką, perskaito, šoka karštai

Aš jam parodysiu keršyti!

ARVIDAS

Ir aš tau parodysiu! *rodo kumštį* Tu nuodini mano senatvės dienas. Ar to aš laukiau nuo tavęs?!

ANTANAS

Bet, tėve, palauk.

⁴⁹*konvertas* (lenk.) — vokas. [przypis edytorski]

⁵⁰*atžagariai* — atvirkščiai, priešingai. [przypis edytorski]

⁵¹*laukugalė* — vieta, kur baigiasi kiemo nors laukas. [przypis edytorski]

⁵²*sūdas* (brus.) — teismas. [przypis edytorski]

ARVIDAS

Nėra ko daugiau laukti. Viskas jau sulaukta. Pamišyk tik, ką tai reiškia? Mes „szlachetni”⁵³ gauname tokį bjaurų pasityčiojimą nuo to chamo. O už ką, už ką?

ANTANAS

Nė tamsta, tėvel, dejuok, nė ko. Aš viską tuojaus išaiškinsiu.

ARVIDAS

Aišku jau man kaip diena, kad jis tau kailį perti žada. Bet ir man skauda! Skauda širdį, kad kaimynystėje turiu tą smarvę, skauda, pandze, kad sūnelis nemoka gerbt nė savęs, nė savo „szlachetnego” vardo.

ANTANAS

Ko aš negodoju? Duok man tamsta viską pasakyt.

ARVIDAS

Sakyk man, ką tai reiškia ir už ką tai?

ANTANAS

Nė už ką.

ARVIDAS

Tai taip sau... dėl to, kad plati tavo nugara, jis ketina ją ruožuoti.

ANTANAS

sumišęs

Mat... mat...

ARVIDAS

Kaipgi tada?

ANTANAS

Nėra ko ilgiau man tylėt, reikia baigt. Tėvas atmeni savo piršimą dėl manęs Mangirdų Marės... Aš nieko tamstai neatsakiau, bet dabar apreiškiu, jog nenoriu jos...

prasideda prieblanda

ARVIDAS

Ką tu kalbi, kvaily?! Ji su pasoga, ji ne by kokio chamo dukte... Pamišyk tik...

ANTANAS

Aš nieko nesakau, kas ji tokia, nieko ir mislyt nenoriu apie ją, ji man per sena; aš myliu kitą.

ARVIDAS

Kitą?! Kokią kitą?!

ANTANAS

Daunoro Julę.

ARVIDAS

nusigandęs

Daunoro... Viešpatie! Pražuvo mano viltis pataisyt gyvenimą! *nuleidęs galvą užsimąsto; po valandėlės* Tai už tą jis tau rengia balių su viržium?...

ANTANAS

Nieko jis man nepadarys. Aš myliu ir gana.

ARVIDAS

Kvailys tu su savo meile. Paliksime ubagais... Išjuoks mus svietas... Jau ir dabar... ar negana tau ką jau tyčiojas tas chamas iš mūsų... iš tavęs, kaip iš kokio berno, chamo. Susiprask tu. Paimtumei iš žmonių, pandze, būtų gyvenimas kitas.

ANTANAS

Nieko kito man nereikia, su ja man bus geriausiai...

⁵³szlachetny (lenk.) — doras, garbingas. [przypis edytorski]

ARVIDAS

karštai

Tai tu vis savo?! Ir manai turbūt, kad aš tą daleisiu!... Klysti, vaike! Jai neklausysi, gali eit sau, pandze, man iš akių! Nenoriu nė matyt, nė girdėt.

vaikščioja užpykęs

ANTANAS

Eisiu ir nepražūsiu. Bet, tėve, pasakyk, kam tuos skirtumus darai tarp žmonių? Ar ne visi mes lygūs?

ARVIDAS

Susilyginai tu su chamais... Apmislyk, vaike... Bus laikas, kada susiprasi ir gailėsi...

ANTANAS

karštai

Bet tamsta ar pamislyjai taip šnekėdamas. Ką aš negerai suprantu ir ko turėčiau gailėtis? Aš rodos teisingai suprantu, kad tamsta per aukštai nori pasiekti su savo bajoryste, nieko daugiau neturėdamas, išskiriant tuščią vardą „bajoras“. Juk, nors mes ir skaitomės bajorais, bet savo padėjimu ir gyvenimu esame paprasčiausiais ūkininkais. Kuom gi anie, apšaukiami „chamais“, menkesni ar žemesni už mus? Priešingai, kaip visiems žinoma, jie, nesvajodami apie garbingas bajorystes, savo doru ir blaivu gyvenimu, darbštumu ir palinkimu prie apšvietimo parodė svetui daug daugiau tikrų žmoniško gyvenimo vaisių. Tarp jų viskame matoma broliška vienybė ir gyvena jie nepalygintai geriau už visus panašius į mus ponus bajorus. Mes gi kuom galime pasigirti? Kame mūsų vienybė? Kame mūsų protas? Ar tame, kad, užstatę bankuose dvarelius ir apsilvilkę sermėgomis, lindžiame po kiaurais stogais aplūžusių senovės rūmų, vis dar tebesididžiuodami savo bajorystėmis?! Ne!

ARVIDAS

nekantriai

Gana jau! Duok tu man ramybę.

ANTANAS

Tuojaus aš pabaigsiu. Argi tamsta užmiršai savo žodžius apie Mangirdų Marę su pasoga dėl skolų išmokėjimo?!

ARVIDAS

Ne! Bet ką gi tu gali ant Mangirdų pasakyt? Ar ir jie skolose, ar ir jie ne ponai?

ANTANAS

Taip, da ne visi bajorai prakišo savo tėvų turtus. Vienok ar daug jų užsiliko senoviškuose lizduose ir ar pas visus yra turtas?

ARVIDAS

Man to žinot nereikia. Aš kalbu apie Mangirdus.

ANTANAS

Bet tamsta užmiršti, kad ir jie per puotas ir kortas netruks pavyti kitus. Antrą gi atsukus, šiandien jie, turėdami dar šį bei tą iš užsilikusio nuo senovės ir bepuotaudami ramiausiai, ar norės susilyginti su mumis?! Kaip turėtumėm mes pasirodyti tarp jų?... Ar taip, kaip dabar stovime, su degutuotais čebatais⁵⁴ ir su smaluotom alkūnėm?... Todėl ar gali būti man pora nemokanti jokių darbų Mangirdų Marė su visomis jos dykaduoniškėmis parėdnėmis... Jie šiandien da tebepučia ponystes, mes gi, turime prisižinti, jau viską tą padarėm, turime užtat užmiršti visas bajorystes ir pasilikti, kaip esame, artojais...

ARVIDAS

Aš nesakau, kad ponavot... bet... bet, pandze, atmink, pasoga... skola...

ANTANAS

Pasoga. Kas man iš jos, jai paėmus... O po antra aš myliu...

⁵⁴čebatas (brus.) — ilgas, aulinis batas. [przypis edytorski]

ARVIDAS

Jau ne vienas meilės karščius prie terbos⁵⁵ prisimylėjo, taip ir tu, pandze, mano vaike, prieksi, palikdamas ir mane ubagu...

ANTANAS

Aš, dėkui Dievui, esu sveikas, galiu dirbti, galiu...

ARVIDAS

po ilgos abejonės

Viską aš gerai žinau, bet, pandze, matau, kad su tavim nesusikalbėsime... Žinokis sau. Kaip pasiklosi, taip ir išsimiegosi...

išeina pro šalines duris

SCENA 6. ANTANAS IR KATRYTĖ

ANTANAS

vienas; pastovėjęs nuleidęs rankas

Kas man daryt?! Važiuosiu ir gana. *dunkstelėjęs į šalines duris Tėve!*...

KATRYTĖ

įneša pieno puodynę, pastato ją ant staliuko prie durų

Jurgis klausia, ar palikt arklius namie, ar jot miškan ant nakties?

ANTANAS

Gerai, aš pats pasakysiu.

skubiai išeina

KATRYTĖ

viena

Pakvaišo jis visai, nė susikalbėt negalima. *ruošiasi, dėsto daiktus, uždega mažą lempukę* Reikia pieno paduot. *pripila puodeliuką pieno ir nuneša į šalinį kambarį, pradarius duris sustoja* Jau miega, bet gal atbudęs išgers. *įeina atsargiai ir greitai išeina, iš naujo ruošiasi, vaikščiodama pamažėlio* Kažin kas šiandien su jais? Nuo pusdienio riejas, kaip žydai, tarsi Dievas žino, ko jiems pritrūko...

ANTANAS

įeina atsargiai

Tu da čia, gana jau bus tų ruošų be galo, laikas gulti.

KATRYTĖ

Tuojau, tuojau.

išeina, paėmus puodynę su pienu

ANTANAS

priėjęs ant pirštų prie šalinių durų, pasiklauso, atsargiai pravėręs duris, pasižiūri ir vėl uždaro

Miega... Ramiai miegok, saldžiai sapnuok, o aš tuo tarpu susirinksiu ir, peržegnojęs šiuos kampus, pasišalinsiu nuo visų kvailysčių, ponysčių ir bajorysčių... *Skubiai išitraukia iš po krasės skrynutę ir batus, dėsto daiktus, dairydama ir prisiklausydama. Kas ten baldos?*

eina prie durų, atidaro

SCENA 7. ANTANAS, RAGAIŠIENĖ IR JULIJA.

RAGAIŠIENĖ

apsigaubus su skepeta, pasirodo tarpduryje

Aš, dūšyt, aš su Julyte.

ANTANAS

sujudęs

⁵⁵terba (lenk.) — maišelis, krepšys. [przypis edytorski]

Eikit čia, tik tyliai.

RAGAIŠIENĖ

Aš čia da viena. Julytė darže už klėties laukia.

ANTANAS

Gerai, tuoj aus, palaukk čia tamsta.

išbėga

RAGAIŠIENĖ

pastovėjus užsimąščiusi

Dievuli mūsų, prie ko mes priėjome? Kas tik bus toliaus? *Žiūri į patamsį prieangyje.*

Atėjome naktį į svetimus namus.

Bailiai apsidairydama, ilgai stovi vietoje tylėdama.

ANTANAS

tarpduryje

Čia... čia... eik, nebijok. Nėra nieko, tik RAGAIŠIENĖ.

JULIJA

įeina, skepeta ant pečių, rankoj ryšius

Kodėl gi tu neatėjai? Tiek aš baimės turėjau, taip ilgai nesulaukus.

ANTANAS

Užlaikė tėvas; paskui pasakysiu. Palaukite truputį, aš tuojaus pasiimsiu šį tą. Arkliai jau laukia už klojimo.

skubiai dėsto daiktus. RAGAIŠIENĖ atsisėda ant kėdės prie durų, JULIJA stovi, bailiai darydamosi

RAGAIŠIENĖ

pažiūrėjus pro langą

Kažin kaip turėsite važiuoti, vaikučiai, toks juodas debesys pasikėlė iš vakarų, gal tuojaus bus lietus.

ANTANAS

Niekis, nesutirpsime, štai dėl viso ko paimsiu sermėgą.

JULIJA

pasiklausius

Ar girdite, te kažkas atvažiavo... šneka...

ANTANAS

bėga prie durų, pravėręs klauso

Eina — pasislėpkite...

RAGAIŠIENĖ gūžiasi kampe prie pečiaus, JULIJA įbėga į šalines duris, prieangyje girdis ėjimas, šneka

SCENA 8. TIE PATYS: DAUNORAS, BARBORA ARVIDAS IR KATRYTE

DAUNORAS

sujudintas įeina su botagu, paskui jį BARBORA

Labas vakaras! Ir vėl išpuolė šiandien mums susitikti... Bet, vadinasi, ar negalėčiau paklausti, kas čia kur kraustosi?! Taip čia visur primėtyta daiktų.

BARBORA

Štai Julės ryšis skepetoje.

dairosi po kampus

DAUNORAS

pašokęs prie ANTANO

Tai tu taip! Nežmoniškais keliais! užmodamas botkočiu Aš tau parodysiu! Galvą perskelsiu!

ANTANAS

atšoka persigandęs, stovi nusiminęs

ARVIDAS

už šalinių durų

Kas ten?! Kas ten?! O, Viešpatie! *pasirodo tarpduryje vienuose marškiniuose, bestumdamas pro duris* JULIJA Kas čia darosi, ar velniai užsėdo! Kas čia, iš kur? Buvau vienas, o dabar, pandze, saugok, Dieve, atsiradau...

ūmai grįžta

BARBORA

rodydama į užpeckį

Ir Ragaišienė čia...

RAGAIŠIENĖ

atsistoja nuliūdusi, stovi sunėrus rankas

KATRYTĖ

įbėga nusigandusi, apsigaubusi su užklote

Kas čia do triukšmas? Kas pasidarė? Dieve, mylėk, kaip nusigandau, tik atgulau, gir-džiu tokią baisybę, maniau, kad degame...

DAUNORAS

pamatęs JULIJĄ

O tu čia ko? Taip tu man!

pamatęs įbėgantį ARVIDĄ nutilsta

ARVIDAS

įbėga užsimetęs ant pečiaus švarką, basas

Pandze, pasakykit man kas čia pasidarė?!

pamatęs DAUNORĄ, atšoka ir ilgai tyli nusiminęs, laiks nuo laiko pradeda nekantriai vaikščioti, atmetęs vieną ranką užpakalin.

JULIJA

puola tėvui prie kojų

Dovanok, tėveli! Nežudyk manęs!...

BARBORA

karštai, bėgiodama, trepinėdama

Kaip tai?!... Dovanot! Kas tai matė bėgti su bernu per laukus, tai baisus papiktinimas, kurio nė Dievas, nė žmonės negali atleisti.

ANTANAS

Atleiskite mums! Mes nekalti, taip mes mylimės, taip... taip mums sunku be kits kito....

BARBORA

Niekad! Kas tai matė! Ar tai gražu. Mes išsigandome, mislyjame, kad kažin kas pasidarė, kad išėjus nuo pusdienio su plovinais paskendo upelyje, kad... Toks baisumas, toks bjaurumas.... Ir tik štai rasta gromata⁵⁶ *rodo laišką* atidarė mums akis...

RAGAIŠIENĖ

Vyrai, moterys! Taip nieko — nebus! Kalbėkite kaip žmonės! Atminkite, kad gal taip Dievo buvo likta... Kam kliudyt jų gražiausiems jausmams, juk ir be to jie ilgai kentė.

DAUNORAS

rūsčiai

O tau kas?! Kentė? Bet kas tam kaltas ir už ką aš, vadinasi, mes turime dabar...

užsimąsto

ANTANAS

griaudžiai

⁵⁶*gromata* (rus.) — raštelis. [przypis edytorski]

Dovanokite mums ir...

BARBORA

karštai

Ne, negalima, taip negražu... Kur tai girdėta, kad be tėvų žinios...

ANTANAS

Ar da negana, ar nematote, nežinote tamstos...

DAUNORAS

Et, vadinasi, matome, bet taip negalima. Antrą gi atsukus, ką čia mums apie tai, vadinasi, kalbėti...

BARBORA

Žinoma, žinoma... Ką paskui žmonės kalbės...

DAUNORAS

Hm... taip, vadinasi!... Žmonės sau, o mes irgi, vadinasi, savo proto neturime nustoti. Nepridera mums tokiu būdu, turime tuojaus važiuoti ir gana.... JULIJAI Žiūrėk tuojaus savo daiktus... Taip tu man! Pakelsiu aš tau pirtį, vadinasi...

BARBORA

Duok jai, kad žagsėtų...

ANTANAS

Betgi tamstos...

JULIJA

verkdama, sudėjus rankas

Tėveli brangiausias, neatimkite nuo manęs mano Antaniuko... Taip aš jį myliu... negaliu be jo...

DAUNORAS

Jokio bet! Aš jau senai, vadinasi, pasakiau, kad ne. ARVIDUI O kaipgi tamsta manai?

ARVIDAS

sumišęs

Ką?... Kaip manau?!... Saugok, Dieve, ką jaučiu... Ką jis padarė tas beprotis.

ANTANAS

Tėve, tik pamislyk tamsta!...

DAUNORAS

Cha! cha! cha! Pamislyk!

BARBORA

Dieve, susimylėk, kas bus, kai sužinos parapija. Kunigas iškeiks iš ambonos⁵⁷.

ANTANAS

karštai

Tekeikia sau. Prakeiksiu ir aš, kaip tas nelaimingas bajorystes, taip ir jus su visais atkaklumais. Gerai juk žinote ir suprantate, kas čia kaltas, tik nenorite susiprasti, nors jau seniai būtų laikas... Nereikalingos, rodos, jokios kalbos ir aiškinimai, todėl jei tamstos ne, tai ir aš... aš irgi...

ARVIDAS

karštai

Ką tu da?! Jau matai ką padarei... Bet ką dabar bedaryt?

DAUNORAS

Skirtis ir gana, vadinasi...

ANTANAS

Niekas tamstų neriša... Tik mes *paėmęs* JULIJĄ *už rankos* nuo šios valandos liksime drauge.

⁵⁷ *ambona* (lenk.) — sakykla. [przypis edytorski]

JULIJA *šluosto ašaras*

BARBORA

Niekuomet! Galvą padėsiu, nedaleisiu...

ANTANAS

prieidamas su JULIJA prie DAUNORO

Tėve, atsileiskite, meskit šalin kerštus ir, dovanoję mums, nebekliudykite mudviejų gyvenimui... Juk mes niekam pikto nedarome...

BARBORA

neramiai

Da bent...

ARVIDAS

suminkštintas

Nagi, pandze, gyvenimui pikto... Gal ir gerai būtų geruoju, taip sakant, pandze, kaimyniškai... *prisiartinęs prie DAUNORO* Kaimyne! Aš tikras, kad jie per tai mums nieko pikto nepadarys, todėl jau regis vis viena! O ką ir kaip mes nepūstume irgi vargiai juos besulaikysim. Ar ne geriaus baigt. Kas gero, kad mes visą amžių pūtėmės vienas prieš kitą? Nieko juk nenugąsdinome, pasilikę kuom buvę. Jie gi, kaip matai, kitaip eina.

DAUNORAS

Nagi... vadinasi...

ANTANAS

skubiai bučiuodamas tėvui ranką

Dėkui, tėvel... Išsiteisiu aš už viską...

JULIJA

bučiuodama savo tėvui ranką, graudingai

Atleisk, tēte...

DAUNORAS

Jau nusiramink, vaikeli... Vienok, nors pabėgai, bet turėsi, vadinasi, grįžti pasiimti kraitį, nes šio, vadinasi, *rodo jos ryšį* mažokai....

ANTANAS

paėmęs JULIJĄ už rankos

Palaiminkite mus!

BARBORA

Kaip tai?

DAUNORAS, ARVIDAS IR RAGAIŠIENĖ

skubiai

Tėlaimina jus Dievas!

ARVIDAS

priėjęs prie DAUNORO

Mums irgi, pandze, laikas susivienyt ir gyventi žmoniškai, be vaidų, pandze.

bučiuojasi

DAUNORAS

besibučiuodamas

Laikas, kaimyne, vadinasi, laikas, nes prieš vėją nebepapūsi.

Wszystkie zasoby Wolnych Lektur możesz swobodnie wykorzystywać, publikować i rozpowszechniać pod warunkiem zachowania warunków licencji i zgodnie z **Zasadami wykorzystania Wolnych Lektur**.

Ten utwór jest w domenie publicznej.

Wszystkie materiały dodatkowe (przypisy, motywy literackie) są udostępnione na **Licencji Wolnej Sztuki 1.3**. Fundacja Wolne Lektury zastrzega sobie prawa do wydania krytycznego zgodnie z art. Art.99(2) Ustawy o prawach autorskich i prawach pokrewnych. Wykorzystując zasoby z Wolnych Lektur, należy pamiętać o zapisach licencji oraz zasadach, które spisaliśmy w **Zasadach wykorzystania Wolnych Lektur**. Zapoznaj się z nimi, zanim udostępnisz dalej nasze książki.

E-book można pobrać ze strony: <http://wolnelektury.pl/katalog/lektura/palionis-pries-weja-nepapusi>

Tekst opracowany na podstawie: Mykolas Palionis, Prieš vėją nepapūsi, Turtu ir spauda "Lietuvos", Chicago 1911.

Wydawca: Fundacja Nowoczesna Polska

Utwór powstał w ramach konkursu „Współpraca w dziedzinie dyplomacji publicznej 2013”, realizowanego za pośrednictwem MSZ RP w roku 2013. Zezwala się na dowolne wykorzystanie utworu, pod warunkiem zachowania ww. informacji, w tym informacji o stosowanej licencji, o posiadaczach praw oraz o konkursie „Współpraca w dziedzinie dyplomacji publicznej 2013”. Publikacja wyraża jedynie poglądy autora i nie może być utożsamiana z oficjalnym stanowiskiem Ministerstwa Spraw Zagranicznych RP. Publikacja parengta įgyvendinant projektą „Wolne Lektury” (<http://wolnelektury.pl>). Skaitmeninė reprodukcija padaryta Fondo „Nowoczesna Polska”/Lietuvos kultūros paveldo — virtualioje erdvėje (<http://www.epaveldas.lt>), pasitelkiant egzempliorių iš bibliotekos kolekcijos. Veikalas sukurtas konkurso, įgyvendinamo 2013 m. bendradarbiaujant su Lenkijos Respublikos Užsienio reikalų ministerija — „Bendradarbiavimas viešosios diplomatijos srityje 2013” („Współpraca w dziedzinie dyplomacji publicznej 2013”) ribose. Leidžiama laisvai naudoti veikalą, su sąlyga, jog bus išsaugota aukščiau pateikta informacija, taip pat informacija apie taikomą licenciją, teisės turėtojus bei konkursą. Publikacija išreiškia tik autoriaus pažiūras, todėl negali būti tapatinama su oficialiomis Lenkijos Respublikos Užsienio reikalų ministerijos pažiūromis.

Opracowanie redakcyjne i przypisy: Monika Bogdziewicz, Paulina Choromańska, Paulina Oltusek.

ISBN 978-83-288-0677-1

Wesprzyj Wolne Lektury!

Wolne Lektury to projekt fundacji Wolne Lektury – organizacji pożytku publicznego działającej na rzecz wolności korzystania z dóbr kultury.

Co roku do domeny publicznej przechodzi twórczość kolejnych autorów. Dzięki Twojemu wsparciu będziemy je mogli udostępnić wszystkim bezpłatnie.

Jak możesz pomóc?

Przekaż 1,5% podatku na rozwój Wolnych Lektur: Fundacja Wolne Lektury, KRS 0000070056.

Wspieraj Wolne Lektury i pomóż nam rozwijać bibliotekę.

Przekaż darowiznę na konto: **szczegóły na stronie Fundacji**.